

PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA UOKiK W POZNANIU

ul. Zielona 8, 61-851 Poznań
Tel. (0-61) 852-15-17, 852-77-50, Fax (0-61) 851-86-44
E-mail: poznan@uokik.gov.pl

Poznań, dnia 7 lipca 2010r.

RPZ- 61/4/10/KB

DECYZJA nr RPZ 11/2010

Stosownie do art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. nr 50 poz. 331 ze zm.), po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu wobec Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Poznaniu

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

I. na podstawie art. 28 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, wobec uprawdopodobnienia w toku postępowania stosowania przez Wyższą Szkołę Zarządzania i Bankowości w Poznaniu praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ww. ustawy, polegającej na stosowaniu we wzorcach o nazwie: Regulamin Finansowy oraz umowa o naukę postanowień, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ kpc, o treści:

1. Wpisowe jest opłatą jednorazową wnoszoną z góry i przed zapisem do Uczelni na konto bankowe wskazane przez Uczelnię i jej uiszczenie jest warunkiem dopuszczenia do postępowania rekrutacyjnego. Opłata ta nie podlega zwrotowi w przypadku rezygnacji kandydata z zapisu lub w przypadku nie przyjęcia kandydata na studia z przyczyn leżących po stronie kandydata (§ 1 pkt 1 Regulaminu Finansowego)
2. Wysokość opłat określonych niniejszym Regulaminem Finansowym ustala zarządzenie Kanclerza, które jest podane do wiadomości na trzydzieści dni przed rozpoczęciem każdego semestru w formie obwieszczenia na tablicy ogłoszeń Uczelni i w Internecie (§ 7 pkt 1 Regulaminu Finansowego)
3. Uczelnia może skreślić studenta z listy studentów, jeżeli student zalega z płatnościami z tytułu jakichkolwiek opłat lub odsetek za opóźnienie z tytułu nieterminowego ich wnoszenia (§ 4 pkt 2 umowy o naukę),

po zobowiązaniu się przez Wyższą Szkołę Zarządzania i Bankowości w Poznaniu do podjęcia działań zmierzających do zaniechania naruszenia zbiorowych interesów konsumentów poprzez zmianę treści ww. postanowień w nowych wzorcach Regulaminu Finansowego i umów o naukę oraz w umowach pozostających nadal w obrocie prawnym, **nakłada się na Wyższą Szkołę Zarządzania i Bankowości w Poznaniu obowiązek wykonania tego zobowiązania** poprzez:

- a) zawieranie nowych umów zgodnie z wzorcami umów o naukę dla studiów I i II stopnia oraz studiów podyplomowych i Regulaminu Finansowego, w których kwestionowane postanowienia nie występują
- b) wystąpienie do kontrahentów z propozycją zmian ww. postanowień we wszystkich nadal obowiązujących umowach poprzez podpisanie aneksów zgodnie z nowymi wzorcami

umów o naukę dla studiów I i II stopnia i Regulaminu Finansowego, w którym kwestionowane postanowienia nie występują, w terminie do dnia 31 sierpnia 2010r.

II. na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów **nakłada się na Wyższą Szkołę Zarządzania i Bankowości w Poznaniu** obowiązek przekazania, w terminie czterech miesięcy od dnia uprawomocnienia się niniejszej decyzji, informacji o stopniu realizacji zobowiązania nałożonego w punkcie I decyzji, a także Regulaminu Finansowego oraz kopii 20 umów zawartych zgodnie z postanowieniami nowych wzorców i dowodów potwierdzających przekazanie kontrahentom aneksów do obowiązujących nadal umów.

Uzasadnienie

W związku z otrzymaną skargą konsumentką Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów- Delegatura w Poznaniu (dalej: Prezes Urzędu) wszczął z urzędu postępowanie wyjaśniające, mające na celu wstępne ustalenie, czy działania Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Poznaniu (dalej: WSZiB) związane ze świadczeniem usług edukacyjnych mogą uzasadniać wszczęcie postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Przedmiotem tego postępowania było w szczególności ustalenie, czy WSZiB stosuje postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ kpc.

W toku postępowania WSZiB przedłożyła stosowany aktualnie w obrocie prawnym wzorzec umów o naukę (dla studentów w Poznaniu, dla studentów w filii Uczelni we Wrocławiu oraz dla studentów studiów podyplomowych w filii we Wrocławiu) oraz wzorce obowiązujących regulaminów i zarządzeń określających prawa i obowiązki studentów. WSZiB poinformowała także, że obecnie w Uczelni studiuje [usunięto] studentów.

Analiza wzorca Regulaminu Finansowego oraz umowy o naukę wykazała, że zawarto w nich postanowienia, które mogą naruszać zbiorowe interesy konsumentów.

Mając na uwadze dokonane ustalenia, postanowieniem z dnia 12 lutego 2010r. Prezes Urzędu wszczął z urzędu postępowanie w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, w związku z podejrzeniem stosowania przez WSZiB w Poznaniu, praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, polegającej na stosowaniu we wzorcach Regulaminu Finansowego oraz umów o naukę postanowień wpisanych do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, o treści:

1. Wpisowe jest opłatą jednorazową wnoszoną z góry i przed zapisem do Uczelni na konto bankowe wskazane przez Uczelnię i jej uiszczenie jest warunkiem dopuszczenia do postępowania rekrutacyjnego. Opłata ta nie podlega zwrotowi w przypadku rezygnacji kandydata z zapisu lub w przypadku nie przyjęcia kandydata na studia z przyczyn leżących po stronie kandydata (§ 1 pkt 1 Regulaminu Finansowego)
2. Wysokość opłat określonych niniejszym Regulaminem Finansowym ustala zarządzenie Kanclerza, które jest podane do wiadomości na trzydzieści dni przed rozpoczęciem każdego semestru w formie obwieszczenia na tablicy ogłoszeń Uczelni i w Internecie (§ 7 pkt 1 Regulaminu Finansowego)
3. Uczelnia może skreślić studenta z listy studentów, jeżeli student zalega z płatnościami z tytułu jakichkolwiek opłat lub odsetek za opóźnienie z tytułu nieterminowego ich wnoszenia (§ 4 pkt 2 umowy o naukę).

WSZiB zawiadomiona o wszczęciu postępowania administracyjnego, pismem z dnia 2 marca 2010r. ustosunkowała się szczegółowo do przedstawionych zarzutów. W zakresie pierwszego z zakwestionowanych postanowień, WSZiB podniosła, że nie jest ono tożsame z klauzulą wpisaną do rejestru w poz. 1297, ponieważ zapis jej Regulaminu nie dotyczy chesnego a ponadto określa wyraźnie dwie konkretne sytuacje przypadku wpisowego. Nie pozwala więc na przypadek wpisowego w każdej sytuacji, jak to wynika ze wskazanej klauzuli niedozwolonej.

Odnosząc się do regulacji § 7 pkt 1 Regulaminu Finansowego, WSZiB wyjaśniła, że wysokość czesnego jest zawarta w samej umowie, a zarządzenia Kanclerza z dnia 11 stycznia 2006r. w sprawie opłat dodatkowych oraz z dnia 28 listopada 2007r. w sprawie opłat za duplikaty wydanych dokumentów oraz za wyciągi ocen z protokołów, stanowiące integralną część umowy o naukę, są doręczane studentowi w chwili podpisania umowy, co potwierdza on na osobnym dokumencie. Zapisy dotyczące wysokości opłat stanowią integralną część umowy o naukę i o ich zmianach każdy student jest zawiadamiany indywidualnie listem poleconym za potwierdzeniem odbioru. WSZiB zauważyła także, że w przypadku braku akceptacji takich zmian studentowi przysługuje, zgodnie z § 2 pkt 4 umowy oraz § 7 pkt 3 Regulaminu Finansowego, w terminie 14 dni prawo rozwiązania umowy w trybie natychmiastowym. Jak podkreśliła WSZiB jest to praktyka możliwa do sprawdzenia, ponieważ o podwyższeniu opłaty za semestr zimowy 2008/2009 każdy student zawiadomiony został listem poleconym za potwierdzeniem odbioru wysłanym w dniu 17 lipca 2008r. Zdaniem WSZiB, § 7 pkt 1 Regulaminu ma charakter informacyjny dla studentów, a przede wszystkim dla kandydatów na studentów. Jednocześnie WSZiB zadeklarowała uzupełnienie tego postanowienia zapisem przewidującym, że *wysokość opłat podawana będzie bezpośrednio do rąk studenta za potwierdzeniem odbioru*, który w pełni odzwierciedli stosowaną przez Uczelnię praktykę *w rzadkich sytuacjach zmian opłat*. Z kolei zajmując stanowisko wobec ostatniego z zarzutów tj. § 4 pkt 2 wzorca umowy o naukę, WSZiB podniosła, że możliwość skreślenia studenta z listy studentów w przypadku zalegania z płatnościami przewidziana została w art. 190 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005r.- Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. nr 164, poz. 1365 ze zm.). Zakwestionowane postanowienie nie jest w opinii WSZiB tożsame z klauzulą wpisaną do rejestru w poz. 726, ponieważ przewiduje jedynie możliwość skreślenia studenta z listy, a nie- jak ww. klauzula- automatyczne skreślenie studenta w przypadku powstania zaległości w płatnościach na rzecz Uczelni. Podsumowując swoje stanowisko do przedstawionych zarzutów, WSZiB zadeklarowała dokonanie zmian wszystkich zakwestionowanych postanowień umownych.

Kolejnym pismem z dnia 1 czerwca 2010r. WSZiB poinformowała, że wzorzec umów o naukę dotyczący studiów I i II stopnia stosuje od dnia 25 czerwca 2009r., natomiast wzorzec umowy o naukę dotyczący studiów podyplomowych stosuje od dnia 5 sierpnia 2009r. Jednocześnie w ww. piśmie WSZiB wniosła o wydanie decyzji na podstawie art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, zobowiązując się do zmiany kwestionowanych przez Prezesa Urzędu postanowień umowy o naukę i Regulaminu Finansowego i wprowadzenia w życie zmienionych wzorców *niezwłocznie po ich akceptacji przez Urząd*. W ww. piśmie WSZiB przedstawiła nową treść postanowień § 1 pkt 1 i § 7 pkt 1 Regulaminu Finansowego i § 4 pkt 2 umowy o naukę.

Pismem z dnia 22 czerwca 2010r. WSZiB wskazała z kolei, że umowy o naukę na studiach I i II stopnia zawiera na czas nieokreślony, natomiast umowy o naukę na studiach podyplomowych na czas określony, obejmujący 2 kolejne semestry roku akademickiego. WSZiB zadeklarowała ponadto, że w celu wyeliminowania klauzul niedozwolonych z umów o naukę dla studiów I i II stopnia pozostających nadal w obrocie prawnym, jest w stanie złożyć swoim studentom propozycję aneksowania tych umów do końca lipca 2010r. Jednocześnie WSZiB zobowiązała się do zawierania nowych umów dotyczących studiów podyplomowych w oparciu o nowy wzorzec o naukę, *zatwierdzony w niniejszym postępowaniu*.

Prezes Urzędu ustalił, co następuje:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości w Poznaniu jest uczelnią niepubliczną wpisaną do rejestru uczelni niepublicznych i związków uczelni niepublicznych prowadzonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nr 9. WSZiB prowadzi działalność w zakresie: wyższych studiów zawodowych- na kierunkach zarządzanie i marketing, administracja, politologia i nauki społeczne, studiów magisterskich- na kierunkach zarządzanie i marketing, administracja, politologia oraz studiów podyplomowych o specjalności administrowanie kadrami i płacami.

WSZiB prowadzi działalność w Poznaniu, we Wrocławiu oraz w Bydgoszczy (*dowód: odpis z rejestru uczelni niepublicznych i związków uczelni niepublicznych*).

W ramach prowadzonej działalności edukacyjnej WSZiB zawiera umowy z konsumentami posługując się wzorcem umów o naukę. Integralną część tych umów stanowi m.in. Regulamin Finansowy, który określa wzajemne prawa i obowiązki stron umowy wynikające z odpłatnego charakteru usług edukacyjnych świadczonych przez WSZiB, w tym wzajemne rozliczenia stron z tego tytułu. Umowy w zakresie studiów podyplomowych zawierane są na czas określony, obejmujący 2 kolejne semestry roku akademickiego, natomiast w zakresie studiów I i II stopnia na czas nieokreślony.

W prowadzonym postępowaniu Prezes Urzędu ustalił, że przytoczone powyżej postanowienia: § 1 pkt 1 i § 7 pkt 1 Regulaminu Finansowego oraz § 4 pkt 2 wzorca umowy o naukę są tożsame z postanowieniami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych.

Regulamin Finansowy, w którym zamieszczone zostały postanowienia § 1 pkt 1 i § 7 pkt 1 wszedł w życie z dniem 26 czerwca 2009r., natomiast wzorzec umowy, w którym zamieszczony został § 4 pkt 2, WSZiB wykorzystuje w obrocie konsumenckim od dnia 25 czerwca 2009r. (*dowód: § 11 ust. 1 Regulaminu, pismo WSZiB z dnia 1 czerwca 2010r.*).

W trakcie prowadzonego postępowania WSZiB zobowiązała się do stosowania nowych wzorców, w których kwestionowane postanowienia nie występują. W celu wyeliminowania klauzul niedozwolonych z umów o naukę na studiach I i II stopnia pozostających nadal w obrocie prawnym, WSZiB zobowiązała się złożyć swoim studentom propozycję aneksowania tych umów do końca lipca 2010r. Jednocześnie WSZiB zobowiązała się do zawierania nowych umów dotyczących studiów podyplomowych w oparciu o nowy wzorzec umowy o naukę (*dowód: pisma WSZiB z dnia 1 i 22 czerwca 2010r.*).

Zgodnie z propozycją WSZiB, w nowym Regulaminie Finansowym **§ 1 pkt 1** otrzyma treść: „Wpisowe jest opłatą jednorazową wnoszoną z góry i przed zapisem do Uczelni na konto bankowe wskazane przez Uczelnię i jej uiszczenie jest warunkiem dopuszczenia do postępowania rekrutacyjnego. Opłata ta nie podlega zwrotowi w przypadku skreślenia studenta z listy studentów z przyczyn zawnionych przez studenta”.

§ 7 pkt 1 tego Regulaminu zostanie zmieniony w następujący sposób: „Wysokość opłat określonych niniejszym Regulaminem Finansowym ustala zarządzenie Kanclerza, które jest podane do wiadomości na trzydzieści dni przed rozpoczęciem każdego semestru w formie obwieszczenia na tablicy ogłoszeń Uczelni i w Internecie oraz bezpośrednio do rąk studenta za potwierdzeniem odbioru”.

Z kolei **§ 4 pkt 2** wzorca umowy o naukę zastąpiony zostanie postanowieniem przewidującym, że „Uczelnia może skreślić studenta z listy studentów, jeżeli student zalega z płatnościami z tytułu jakichkolwiek opłat lub odsetek za opóźnienie z tytułu nieterminowego ich wnoszenia i nie ureguluje ich pomimo pisemnego wezwania do zapłaty z wyznaczeniem dodatkowego 7- dniowego terminu”. Jednocześnie WSZiB zadeklarowała wprowadzenie tożsamej zasady wyznaczenia studentowi dodatkowego terminu do zapłaty zaległości na rzecz WSZiB do § 5 pkt 3 Regulaminu Finansowego.

Prezes Urzędu zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione- na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 100 ust. 1, lub innych informacji będących podstawą wszczęcia postępowania- że przedsiębiorca stosuje praktykę, o której mowa w art. 24 ustawy, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego przepisu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia tym naruszeniom, Prezes Urzędu może w drodze decyzji, nałożyć obowiązek wykonania tych zobowiązań.

Przytoczony przepis jako przesłanki warunkujące możliwość wydania decyzji przez Prezesa Urzędu wskazuje: uprawdopodobnienie naruszenia zakazu określonego w art. 24 ustawy oraz zobowiązanie się przedsiębiorcy, któremu jest zarzucane takie naruszenie, do podjęcia lub zaniechania działań zmierzających do zapobieżenia naruszeniu.

Z uwagi na złożenie przez WSZiB wniosku o wydanie decyzji na podstawie art. 28 ustawy, niezbędne jest rozważenie, czy wskazane w tym przepisie warunki zaistniały w odniesieniu do działań i zobowiązań podjętych przez WSZiB.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że naruszenie zakazu, o którym mowa w art. 24 ustawy, może zostać przypisane jedynie takiemu podmiotowi, który posiada status przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Stosownie do art. 4 pkt 1 a tej ustawy, ilekroć w ustawie jest mowa o przedsiębiorcy, rozumie się przez to przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, a także osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną nie mającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

W ocenie Prezesa Urzędu, działania WSZiB polegające na organizowaniu i świadczeniu usług edukacyjnych stanowią usługi o charakterze użyteczności publicznej. Jak słusznie wywiódł Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 6 lipca 2007r. sygn. akt VI ACa 295/2007, niepubliczna szkoła wyższa świadcząca odpłatnie usługi edukacyjne ma status przedsiębiorcy i nie stoi powyższemu na przeszkodzie przepis art. 106 ustawy z dnia 27 lipca 2005r.- Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. nr 164, poz. 1365 ze zm.), który stanowi, że prowadzenie przez uczelnię działalności dydaktycznej, naukowej, badawczej, doświadczalnej, artystycznej, sportowej, diagnostycznej, rehabilitacyjnej lub leczniczej nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. nr 173, poz. 1807 ze zm.). W ocenie Sądu, zgodnie z treścią przepisu art. 4 pkt 1 *za przedsiębiorcę w rozumieniu tej ustawy uważa się nie tylko przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej (pojęcie przedsiębiorcy w wąskim słowa znaczeniu), ale także m.in. osobę prawną organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, do której to szeroko rozumianej kategorii przedsiębiorców zaliczyć należy uczelnię niepubliczną. Niepubliczna szkoła wyższa organizuje i świadczy usługi edukacyjne, które ze względu na ich charakter i przydatność ukierunkowane są na zaspokajanie potrzeb społeczeństwa w zakresie edukacji. Są to więc, w ocenie Sądu Apelacyjnego, usługi o charakterze użyteczności publicznej. Sąd Apelacyjny podkreślił ponadto, że niepubliczna szkoła wyższa prowadzi działalność w zakresie organizowania i świadczenia usług edukacyjnych odpłatnie, systematycznie, we własnym imieniu, na rachunek uczelni jako odrębnej osoby prawnej, zawodowo, w sposób zorganizowany i ciągły, przez uprawnionych pracowników uczelni, profesjonalnie działalność ta podporządkowana jest regułom opłacalności i racjonalnego gospodarowania, co łącznie czyni taki podmiot uczestnikiem obrotu gospodarczego w określonym przedmiotowo zakresie.*

Także Sąd Okręgowy w Warszawie- Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: SOKiK) we wcześniejszym wyroku z dnia 5 lutego 2003r. sygn. akt XVII Ama 36/02 stwierdził, że usługi edukacyjne o charakterze zarobkowym świadczone przez szkołę wyższą są działalnością o charakterze użyteczności publicznej, zbliżoną do działalności gospodarczej, a podmiot świadczący te usługi jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Stanowisko to podtrzymane zostało również w późniejszym orzecznictwie (por. np. wyroki SOKiK z dnia 28 września 2005r. sygn. akt XVII Amc 18/05 i 12 grudnia 2005r. sygn. akt XVII Amc 80/2004, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004r. sygn. akt III SK 22/04).

W świetle powyższego, skoro WSZiB jako niepubliczna szkoła wyższa posiada osobowość prawną i świadczy- na zasadzie odpłatności- usługi o charakterze użyteczności publicznej uznać należy, że posiada status przedsiębiorcy na gruncie przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Dla ustalenia, czy podstawą rozstrzygnięcia Prezesa Urzędu może być w niniejszej sprawie przepis art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, niezbędne jest rozważenie, czy stosowanie przez WSZiB praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy, zostało uprawdopodobnione na obecnym etapie postępowania.

Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działania przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego.

Stwierdzenie przedmiotowej praktyki wymaga spełnienia dwóch przesłanek: **bezprawności działania przedsiębiorcy i naruszenia zbiorowego interesu konsumentów.**

Bezprawność praktyki przypisanej WSZiB wynika z tożsamości stosowanych postanowień umownych z postanowieniami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądowym, Prezes Urzędu może stwierdzić stosowanie praktyki określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów również w odniesieniu do przedsiębiorcy, który nie był stroną postępowania sądowego zakończonego wpisaniem danej klauzuli do rejestru niedozwolonych postanowień umownych.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 2 grudnia 2005r. sygn. akt VI ACa 760/05 podkreślił, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest posługiwanie się postanowieniem wpisanym do rejestru w oderwaniu od zagadnienia, czy wpis do rejestru powstał w związku ze stosowaniem wzorca umowy przez podmiot, co do którego bada się stosowanie praktyki. Naruszenie interesów konsumentów może nastąpić, jak wskazał Sąd, w wyniku działań podmiotów, które stosują klauzule abuzywne już wpisane do rejestru, przy czym wpis taki związany był z działaniami innych przedsiębiorców.

Z kolei w wyroku z dnia 25 maja 2005r. sygn. akt XVII Ama 46/04, SOKiK wyraził pogląd, że dla uznania określonej klauzuli za niedozwolone postanowienie umowne wystarczy stwierdzenie, że mieści się ona w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru i nie jest konieczna literalna zgodność porównywanych klauzul. Czynnikiem przesądzającym o podobieństwie klauzul powinien być bowiem zamiar, cel, jakiemu ma służyć kwestionowane postanowienie. Jeśli więc cel utworzenia spornej klauzuli odpowiada celowi sformułowania klauzuli uznanej za niedozwoloną, oba zapisy można uznać za tożsame.

Przedstawione powyżej orzecznictwo potwierdza uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r. sygn. akt III SZP 3/2006, w której uznano, że *stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie- Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego, może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 23a¹.* Odwołując się do argumentów o charakterze celowościowym oraz kierując się potrzebą zapewnienia skuteczności tego przepisu, Sąd Najwyższy podkreślił, że *praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów obejmuje również przypadki wprowadzenia jedynie zmian kosmetycznych, polegających na przedstawieniu szyku wyrazów lub zastąpieniu jednych wyrazów innymi, jeżeli tylko wykładnia postanowienia pozwoli stwierdzić, że jego treść mieści się w hipotezie zakazanej klauzuli. Stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru, która wywołuje takie same skutki godzi przeciwieź tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej co wpisana do rejestru. (...)* *Możliwość uznania zachowania przedsiębiorcy, polegającego na stosowaniu postanowień wzorców umownych, które nie mają identycznego brzmienia jak postanowienia wpisane do rejestru, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w sposób istotny zwiększa skuteczność obu*

¹ W obowiązującej obecnie ustawie z dnia 16.02.2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów, praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów uregulowana została w art. 24.

instytucji (tj. niedozwolonych postanowień umownych oraz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumenta), zniechęcając przedsiębiorców do obchodzenia wpisów dokonanych w rejestrze niedozwolonych postanowień.

Nie jest więc konieczna dokładna, literalna zbieżność klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywanej. Niedozwolone będą również takie postanowienia umów, które mieszczą się w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru, których treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną wykładnię.

W prowadzonym postępowaniu administracyjnym Prezes Urzędu uznał za niedozwolone postanowienie § 1 pkt 1 Regulaminu Finansowego WSZiB, zgodnie z którym: „Wpisowe jest opłatą jednorazową wnoszoną z góry i przed zapisem do Uczelni na konto bankowe wskazane przez Uczelnię i jej uiszczenie jest warunkiem dopuszczenia do postępowania rekrutacyjnego. Opłata ta nie podlega zwrotowi w przypadku rezygnacji kandydata z zapisu lub w przypadku nie przyjęcia kandydata na studia z przyczyn leżących po stronie kandydata”.

Wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2006r. sygn. akt XVII Amc 19/05, SOKiK orzekł, że niedozwolone jest postanowienie o treści: *Opłaty w postaci wpisowego oraz czesne nie podlegają zwrotowi.* Postanowienie to zostało następnie wpisane w poz. 1297 rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Z kolei, na podstawie wyroku z dnia 9 czerwca 2003r. sygn. akt XVII Amc 44/02, SOKiK uznał za niedozwolone postanowienie w brzmieniu: *Wpłacona w momencie zapisu kwota 150 zł jest przeznaczona na pokrycie kosztów administracyjnych i dystrybucyjnych i nie podlega zwrotowi* (poz. 426 rejestru). Zasadę bezzwrotności opłat wnoszonych przez konsumentów na rzecz szkoły SOKiK zakwestionował także w wyroku z dnia 16 grudnia 2004r. sygn. akt XVII Amc 19/04 uznając za niedozwolone postanowienia o treści: *Wszelkie wniesione przez kursanta opłaty nie podlegają zwrotowi* (poz. 392 rejestru) oraz *Wpłaty dokonane przez słuchacza nie podlegają zwrotowi* (poz. 393 rejestru). We wszystkich wskazanych wyrokach SOKiK zakwalifikował ww. postanowienia jako niedozwolone na podstawie art. 385³ pkt 12 i 13 Kodeksu cywilnego. SOKiK uznał, że wyłączają one obowiązek zwrotu konsumentowi uiszczonej zapłaty za świadczenie nie spełnione w całości lub części, jeżeli konsument rezygnuje z zawarcia lub wykonania umowy oraz przewidują utratę prawa żądania zwrotu świadczenia konsumenta spełnionego wcześniej niż świadczenie kontrahenta, gdy strony wypowiadają, rozwiązują lub odstępują od umowy. W uzasadnieniu pierwszego z powołanych wyżej wyroków, SOKiK zwrócił uwagę, że tego rodzaju klauzule jednoznacznie i bezwarunkowo stanowią, że przedsiębiorca nie ma obowiązku zwrotu wpisowego w żadnym wypadku, w tym w szczególności w przypadku rezygnacji konsumenta z zawarcia lub wykonania umowy, a także odstąpienia od umowy lub jej rozwiązania. SOKiK podkreślił, że klauzula tej treści nie zawiera w tym zakresie żadnych wyjątków. Z kolei uzasadniając wyrok z dnia 16 grudnia 2004r. sygn. akt XVII Amc 19/04 SOKiK podzielił argumentację Prezesa Urzędu, że klauzule te mogą także naruszać zasady współżycia takie jak: zaufanie, życzliwość i uczciwość i kolidować z dobrymi obyczajami kupieckimi. Brak możliwości otrzymania zwrotu wpłaconych środków, pomimo rezygnacji słuchacza przed rozpoczęciem wykonywania umowy tj. przed rozpoczęciem zajęć, jest bowiem nieadekwatny do ochrony kupca przed pochopnością decyzji i działań konsumenta.

W ocenie Prezesa Urzędu, postanowienie stosowane przez WSZiB jest tożsame ze wskazanymi wyżej klauzulami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Podobnie jak ww. klauzule, wyłącza obowiązek zwrotu konsumentowi uiszczonej opłaty. W każdej sytuacji, kiedy konsument rezygnuje z wykonania umowy o naukę względnie dojdzie do rozwiązania umowy z przyczyn „leżących po stronie konsumenta”, WSZiB nie będzie zobowiązana do zwrotu wniesionego przez konsumenta wpisowego. Wprawdzie w dalszej części tego postanowienia wskazano przyczyny, których wystąpienie związane jest ze zwrotem wpisowego, jednak są to okoliczności leżące zawsze po stronie WSZiB (np. brak miejsc, nieruchomienie studiów). Regulamin nie przewiduje natomiast nigdy takiego zwrotu w sytuacji, gdy przyczyny rezygnacji z nauki (rozwiązania umowy) występują wprawdzie po stronie studenta, ale nie można przypisać mu jakiegokolwiek winy. W tym zakresie więc postanowienie to bezwarunkowo wyłącza obowiązek zwrotu uiszczonej przez konsumenta opłaty wpisowej. Zatem

pomimo spełnienia swojego świadczenia na rzecz WSZiB, konsument pozbawiony został prawa żądania jego zwrotu w przypadku rozwiązania łączącego go z WSZiB stosunku prawnego.

Prezes Urzędu zakwestionował także postanowienie o treści: „Wysokość opłat określonych niniejszym Regulaminem Finansowym ustala zarządzenie Kanclerza, które jest podane do wiadomości na trzydzieści dni przed rozpoczęciem każdego semestru w formie obwieszczenia na tablicy ogłoszeń Uczelni i w Internecie” (§ 7 pkt 1 Regulaminu Finansowego).

W ocenie Prezesa Urzędu, postanowienie to mieści się w hipotezach klauzul niedozwolonych o treści: *Wysokość opłat wymienionych w p. a, b, d ustala Rektor i podaje w formie zarządzenia do wiadomości przed rozpoczęciem roku akademickiego* (poz. 642 rejestru, wpis dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 5 października 2005r. sygn. akt XVII Amc 20/05) oraz *Wysokość czesnego i innych opłat określana jest odrębnym zarządzeniem podawanym do publicznej wiadomości na głównej tablicy ogłoszeń, najpóźniej miesiąc przed rozpoczęciem semestru, jak również jest publikowana na stronie internetowej [www. cek.pl](http://www.cek.pl)* (poz. 1191 rejestru, wpis dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 1 marca 2007r. sygn. akt XVII Amc 12/06). W obydwu wyrokach SOKiK zakwestionował naruszenie obowiązku doręczania konsumentowi wzorca umowy podkreślając, że w świetle art. 384 § 1 Kodeksu cywilnego, każda umowa zawierana z użyciem wzorca wymaga jego doręczenia drugiej stronie umowy. SOKiK zauważył, że umowy o świadczenie usług edukacyjnych mają charakter umów konsumenckich i nie są zawierane w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego, nie donosi się do nich zatem żaden ze wskazanych w art. 384 § 2 Kodeksu cywilnego wyjątków. Zdaniem SOKiK, podanie informacji o wysokości opłat do wiadomości publicznej np. poprzez wywieszenie stosownego ogłoszenia w siedzibie szkoły czy też opublikowanie jej na stronie internetowej nie stanowi wypełnienia obowiązku doręczenia wzorca kontrahentowi. Obowiązek doręczenia dotyczy bowiem zarówno pierwotnego wzorca, jak i każdego kolejnego wzorca, poprzez który szkoła wprowadza zmiany do treści istniejącego już stosunku prawnego (art. 384¹ Kodeksu cywilnego). Niedoręczenie wzorców umów skutkuje, w ocenie SOKiK, brakiem odpowiedniej informacji dla konsumentów o treści łączącego ich stosunku prawnego, prowadząc do jego ukształtowania na zasadzie rażącej nierówności stron, co bezsprzecznie narusza dobre obyczaje i w sposób istotny godzi w interesy konsumentów. Z tych względów, SOKiK uznał, że tej treści postanowienia wypełniają dyspozycję art. 385¹ § 1 Kodeksu cywilnego.

W ocenie Prezesa Urzędu, ww. argumenty są adekwatne także w odniesieniu do postanowienia stosowanego przez WSZiB. Niezależnie od przyjętej przez WSZiB praktyki powiadamiania studentów o zmianie wysokości opłat nie tylko w formie ogłoszenia i poprzez stronę internetową, ale także listownie (o czym WSZiB poinformowała w piśmie z dnia 2 marca 2010r.), czy też doręczania Regulaminu przy zawarciu umowy, ww. postanowienie w żadnej mierze nie zobowiązuje WSZiB do doręczenia konsumentowi wzorca w przypadku zmiany istniejącego już stosunku prawnego. Nie gwarantuje tym samym konsumentowi rzetelnej informacji o zmianach warunków umowy w zakresie wysokości opłat, które winien wносить na rzecz WSZiB w związku ze świadczonymi na jego rzecz usługami edukacyjnymi. Należy zauważyć, że § 11 pkt 2 Regulaminu Finansowego wprost przewiduje, że zmiany Regulaminu podawane są do publicznej wiadomości jedynie w formie obwieszczenia na tablicy ogłoszeń Uczelni i w Internecie na stronie Uczelni. Jak wskazał SOKiK, przepisy art. 384 i 384¹ Kodeksu cywilnego, nakazują doręczenie konsumentowi nie tylko całkowicie nowego wzorca, ale też zmienionego wzorca w czasie trwania stosunków umownych o charakterze ciągłym. Z tych względów uznać należało, że postanowienie to jest tożsame z ww. klauzulami abuzywnymi.

Jako niedozwolone Prezes Urzędu zakwalifikował ponadto postanowienie § 4 pkt 2 wzorca umowy, które przewiduje, że WSZiB „może skreślić studenta z listy studentów, jeżeli student zalega z płatnościami z tytułu jakichkolwiek opłat lub odsetek za opóźnienie z tytułu nieterminowego ich wnoszenia”. Prezes Urzędu ocenił, że postanowienie to mieści się w hipotezie klauzuli niedozwolonej wpisanej w poz. 726 rejestru, o treści: *Niesprawiedliwione zaleganie z uiszczeniem czesnego lub innych opłat spowoduje skreślenie z listy studentów* (wpis na podstawie wyroku

SOKiK z dnia 27 lutego 2006r. sygn. akt XVII Amc 105/04). Zdaniem Prezesa Urzędu, obydwie porównywane postanowienia wywołują tożsame skutki prawne, wiążąc prawo uczelni do skreślenia konsumenta z listy studentów z niewykonaniem przez konsumenta zobowiązań finansowych, bez uprzedniego wyznaczenia mu dodatkowego terminu do jego wykonania. W ocenie Prezesa Urzędu, dobre obyczaje we wzajemnych relacjach WSZiB i konsumentów wymagają, aby w przypadku niewykonywania zobowiązań finansowych przez konsumenta zastosowanie znalazł przepis art. 491 §1 Kodeksu cywilnego. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej, druga strona może wyznaczyć jej odpowiedni dodatkowy termin do wykonania z zagrożeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do odstąpienia od umowy. Dopiero zatem po upływie dodatkowego, wyznaczonego konsumentowi terminu do wykonania świadczenia pieniężnego, WSZiB winna mieć zapewnione prawo do skreślenia studenta z listy studentów. Niewyznaczenie natomiast konsumentowi dodatkowego terminu do wykonania zobowiązania przesądza o ukształtowaniu jego praw i obowiązków w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza jego interesy (art. 385¹ § 1 Kodeksu cywilnego).

Mając na uwadze powyższe, Prezes Urzędu uznał, że na obecnym etapie postępowania uprawdopodobniona została bezprawność działań WSZiB, wynikająca z tożsamości zakwestionowanych postanowień umownych z postanowieniami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Zakwestionowane postanowienia nie mają wprawdzie identycznego brzmienia jednakże, w ocenie Prezesa Urzędu, wykładnia ich treści prowadzi do wniosku, że mogą mieścić się w hipotezach przytoczonych klauzul niedozwolonych.

Do uznania, że w niniejszej sprawie mamy do czynienia z praktyką, określoną w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, niezbędne jest ponadto uprawdopodobnienie, że bezprawne działanie przedsiębiorcy godzące w interes konsumentów dotyczy tzw. **zbiorowego interesu konsumentów**. W uzasadnieniu wyroku z dnia 10 kwietnia 2008r. sygn. akt III SK 27/07, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że gramatyczna wykładnia tego pojęcia prowadzi do wniosku, że chodzi o zachowanie przedsiębiorcy, które godzi w interesy grupy osób stanowiących określony zbiór. Rezultaty tej wykładni modyfikuje zastrzeżenie, że nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma interesów indywidualnych. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że przy konstruowaniu pojęcia „zbiorowy interes konsumentów” nie można opierać się tylko i wyłącznie na tym, czy oceniana praktyka skierowana jest do nieoznaczonego z góry kręgu podmiotów. W ocenie Sądu, wystarczające powinno być ustalenie, że zachowanie przedsiębiorcy nie jest podejmowane w stosunku do zindywidualizowanych konsumentów, lecz względem członków danej grupy (określonego kręgu podmiotów), wyodrębnionych spośród ogółu konsumentów, za pomocą wspólnego dla nich kryterium. Sąd Najwyższy uznał zatem, że *praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest (...) takie zachowanie przedsiębiorcy, które podejmowane jest w warunkach wskazujących na powtarzalność zachowania w stosunku do indywidualnych konsumentów wchodzących w skład grupy, do której adresowane są zachowania przedsiębiorcy, w taki sposób, że potencjalnie ofiarą takiego zachowania może być każdy konsument będący klientem lub potencjalnym klientem przedsiębiorcy.*

Zdaniem Prezesa Urzędu, działanie WSZiB godzić może w interesy nieograniczonej liczby konsumentów, których nie da się zidentyfikować. Niezgodnymi z prawem działaniami może bowiem zostać dotknięta nieograniczona liczba osób, tzn. wszyscy konsumenci, którzy zawarli z WSZiB umowy o naukę oraz wszyscy jej potencjalni kontrahenci, którzy gotowi byłiby zawrzeć takie umowy w oparciu o postanowienia kwestionowanych wzorców. W tym wypadku, z samej istoty posługiwania się przez WSZiB wzorcami umownymi wynika powtarzalność jej zachowania wobec takich osób.

Z uwagi na powyższe, Prezes Urzędu uznał za uprawdopodobnione naruszenie zbiorowego interesu konsumentów.

Wnosząc o wydanie decyzji w trybie art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, WSZiB zobowiązała się do zaniechania stosowania zarzucanej praktyki poprzez

zmianę kwestionowanych postanowień w nowych wzorcach umów o naukę i Regulaminu Finansowego, które *wejdą w życie niezwłocznie po akceptacji przez Urząd*. W celu wyeliminowania klauzul niedozwolonych z umów o naukę na studiach I i II stopnia pozostających nadal w obrocie prawnym, WSZiB zobowiązała się do złożenia swoim kontrahentom propozycji aneksowania tych umów.

W ocenie Prezesa Urzędu, zaproponowane przez WSZiB zmiany treści postanowień objętych zarzutami w prowadzonym postępowaniu, które opisane zostały w części wstępnej decyzji, eliminują podejrzenie co do ich tożsamości z klauzulami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, a co za tym idzie wyłączają możliwość dalszego ich kwestionowania. Przedstawione przez WSZiB nowe wzorce umów o naukę i Regulaminu Finansowego mogą zostać wprowadzone do obrotu w miejsce dotychczas stosowanych.

Skutkuje to uznaniem, że podjęte przez WSZiB zobowiązanie zmierza bezpośrednio do zapobieżenia naruszeniom art. 24 ustawy, co oznacza, że spełniona została druga, obok uprawdopodobnienia stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, przesłanka warunkująca wydanie decyzji na podstawie art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

W związku z powyższym, w pkt I a sentencji decyzji Prezes Urzędu nałożył na WSZiB obowiązek wykonania przyjętego zobowiązania poprzez zawieranie nowych umów zgodnie z nowymi wzorcami umowy o naukę i Regulaminu Finansowego, w którym kwestionowane postanowienia nie występują.

Biorąc pod uwagę, że fakt podpisania przez kontrahentów WSZiB aneksów w oparciu o nowe wzorce umów jest okolicznością niezależną od WSZiB, w zakresie zobowiązania złożonego w odniesieniu do umów pozostających nadal w obrocie prawnym, Prezes Urzędu nałożył na WSZiB obowiązek przedstawienia kontrahentom propozycji zmiany ww. umów w drodze stosownych aneksów (pkt I b sentencji decyzji). Prezes Urzędu uznał, że mimo podjętych działań WSZiB nie miałyby możliwości skutecznego wykonania zobowiązania do aneksowania tych umów. Jednocześnie z uwagi na fakt, że WSZiB zawiera umowy o naukę w zakresie studiów podyplomowych na czas trwania roku akademickiego, nie zachodzi w tym zakresie konieczność objęcia tych umów ww. zobowiązaniem.

Zgodnie z art. 28 ust. 2 ww. ustawy, Prezes Urzędu wyznaczył WSJO termin wykonania zobowiązania określonego w pkt I b sentencji decyzji, do dnia 31 sierpnia 2010r. Zdaniem Prezesa Urzędu, jest to termin wystarczający do skutecznego wykonania wszystkich niezbędnych czynności do złożenia kontrahentom propozycji podpisania aneksów do obowiązujących nadal umów, biorąc pod uwagę zarówno liczbę umów, jak również możliwości organizacyjne i techniczne WSZiB.

Na podstawie art. 28 ust. 3 ww. ustawy, Prezes Urzędu nałożył na WSZiB obowiązek przekazania, w terminie czterech miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, informacji o realizacji nałożonego zobowiązania, a także nowego wzorca Regulaminu Finansowego oraz kopii 20 umów zawartych zgodnie z postanowieniami nowych wzorców i dowodów potwierdzających przekazanie kontrahentom aneksów do obowiązujących nadal umów. Zdaniem Prezesa Urzędu, wyznaczony termin jest adekwatny do charakteru usług świadczonych przez WSZiB na rzecz konsumentów. Należy przyjąć, że w związku z rozpoczęciem roku akademickiego w październiku 2010r. nowe umowy w oparciu o nowy wzorzec WSZiB zawrze najpóźniej z końcem września tego roku a do dnia 31 sierpnia 2010r. jest w stanie zakończyć procedurę przedstawiania swoim kontrahentom propozycji aneksowania umów pozostających w obrocie prawnym.

Wobec powyższego orzeczono, jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c.- od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w

Warszawie- Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwóch tygodni od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów- Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Poznaniu.

Z up. Prezesa Urzędu
Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Otrzymuje:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości
ul. Robocza 4
61-538 Poznań